

Miten työehtosopimukset huomioivat perheet?

Selvitys suurimpien alojen sopimuksista **2026**

Työehtosopimukset kaipaavat selkeyttämistä eri perhetilanteiden näkökulmasta ja uusia perheystävällisiä avauksia, osoittaa Monimuotoiset perheet -verkoston selvitys. Sopimuksen perheystävällisyyttä kehittävät esimerkiksi seuraavat asiat:

1. Selvennä kirjauksia perheiden monimuotoisuuden näkökulmasta.
2. Päivitä vanhanaikaiset, syrjivät ja epätarkat sanat.
3. Laajenna työehtosopimuksen perhemääritelmää.
4. Huomioi perhevapaakirjauksissa erilaiset vanhemmat.
5. Tarjoa sairaan lapsen hoitovapaata kaikille vanhemmille.
6. Myönnä vapaata omaishoidon, saattohoidon ja kuoleman kohdalla.
7. Anna palkallista vapaata tai sairauslomaa hedelmöityshoidoissa ja sukupuolienkorjauksessa.
8. Ota mallia esimerkkikirjauksista – tai tee uusia avauksia.

Lisätietoja:

Tiina-Emilia Kaunisto

Kehittämispäällikkö, työelämä

tiina-emilia.kaunisto@monimuotoisetperheet.fi

Johdanto

Tämä selvitys tarkastelee työehtosopimusten perheystävällisiä kirjauksia ja sitä, miten ne huomioivat eri perhemuodot ja -tilanteet. Selvitys on päivitetty versio vuonna 2024 julkaistusta Monimuotoiset perheet -verkoston *Miten työehtosopimukset huomioivat perheet?* -katsauksesta.

Kokonaiskuva työehtosopimusten perheystävällisyydestä on säilynyt melko ennallaan, mutta muutoksia on tapahtunut molempiin suuntiin – sekä parannuksia että heikennyksiä. Parannukset on merkitty selvityksen taulukoihin *keltaisella* ja heikennykset *punaisella*.

Selvityksessä tarkastellaan työehtosopimuksia, jotka ovat kattavuudeltaan suurimpia SAK:laisella, akavalaisella ja STTK:laisella kentällä. Vertailussa käytetään työehtosopimusten nimistä vain lyhenteitä, mutta tarkemmat tiedot aloista löytyvät viimeiseltä sivulta. Mukana on yksityisen sektorin aloja, mutta myös keskeisimmät julkisen sektorin sopimukset.

Kaikista mukana olevista sopimuksista löytyy kirjauksia perhevapaiden palkallisuudesta ja sairaan lapsen hoitovapaasta. Valtaosassa on huomioitu myös läheisen kuolema jollain tavoin.

Vaikka sopimuksissa on erittäin hyviä joustoja perheiden tukemiseksi, kehitettävääkin on, jotta erilaiset perhetilanteet huomioidaan paremmin, kuten:

- Läheis- ja vanhemmuuskäsitteiden tulee olla nykyistä joustavampia, eikä suosia ydinperheitä, avioliittoa tai vanhempaa, jonka luona lapsi on virallisesti kirjoilla muun vanhemman kustannuksella.
- Perhevapaakirjauksia on tärkeä selventää perheiden monimuotoisuuden näkökulmasta.
- Tahattomasti lapsettomien lapsiperheellistymistä tuetaan edelleen vähän.
- Ikääntyvien vanhempien hoivaan tai perheestä johtuviin kriisitilanteisiin on niukasti ratkaisuja.

Selvityksen alussa esitetään ekonomistin laatimia kustannusarvioita joistakin ehdotuksista. Tämän jälkeen tarkastellaan perheystävällisiä kirjauksia eri perhetilanteiden näkökulmasta.

Vähintään joka kolmas perhe on monimuotoinen

Perheystävällisyyttä ei ole järkevää toteuttaa vain tietynlaisen perhetilanteen näkökulmasta, koska vähintään joka kolmannen perhe poikkeaa oletetusta. Tilastokeskuksen mukaan lapsiperheitä on noin

- 24 % yhden vanhemman perheitä
- 10 % uusperheitä
- 12 % kahden kulttuurin perheitä tai maahanmuuttajaperheitä

Pienemmistä perheryhmistä tiedetään:

- noin joka kolmas erillään asuvien vanhempien lapsista vuoroasuu kahdessa kodissa
- 600–650 perheeseen syntyy vuosittain kaksoset, kolmosia 5–10 perheeseen
- 30–80 ulkomailla syntynyttä lasta adoptoidaan Suomeen vuosittain, lisäksi kotimaan adoptioita ja perheen sisäisiä adoptioita tapahtuu saman verran.
- 400–500 alaikäistä lasta kuolee vuosittain. Lapsista kuolleena syntyy 100–150
- 6 % syntyvistä lapsista on hedelmöityshoitotaustaisia – joka viides pariskunta on tahattomasti lapseton
- 3 000 työikäistä leskeytyy vuosittain
- sateenkaariperheitä on samaa sukupuolta olevien vanhempien perusteella noin tuhat, mutta todellisuudessa tuhansia enemmän
- 18 000 lasta asuu sijoitettuna muualla kuin juridisten vanhempiensa luona.

Ekonomistin kustannusarvioita selvityksen työehdoista

Työehtomuutosten kustannusvaikutus työnantajille riippuu lähinnä kahdesta asiasta: kuinka suurta osaa työntekijöistä muutos koskettaa ja kuinka iso muutos on yksittäisen työntekijän tapauksessa.

Palkallisten vapaiden kustannusvaikutukseen voi vaikuttaa myös työnantajan mahdollisesti saama Kela-korvaus.

Valtaosa tässä selvityksessä esitetyistä työehtomuutoksista on sellaisia, että ne vaikuttavat vain hyvin pieneen osaan työntekijöistä, jolloin myös kustannusvaikutus jää pieneksi. Selvityksessä esitetään myös työehtosopimuksissa käytettävien sanojen päivittämistä ja nykytilan selventämistä. Tällaisilla muutoksilla ei ole varsinaisia kustannusvaikutuksia, mikäli ne eivät muuta kohdejoukkoa.

Laskelmat perustuvat pitkälti tilastopohjaisiin oletuksiin siitä, kuinka suurta osaa työntekijöistä muutos voisi vuosittain koskettaa. Kustannus per työntekijä saadaan suhteuttamalla palkallisen vapaan pidennys vuosityöaikaan (esimerkiksi yksi palkallinen vapaapäivä lisää tarkoittaa noin 0,4 prosentin kustannusvaikutusta) ja huomioimalla Kelan mahdollisesti maksama korvaus työnantajalle. Näiden tulona saadaan arvio keskimääräisestä kustannusvaikutuksesta.

Työehtomuutos	Osuus työntekijöistä	Nettokustannus per tapaus	Kustannusvaikutus yhteensä
Kahden adoptiovanhemman palkallisen perhevapaan pidentäminen yhteensä seitsemällä viikolla.	0,005 %	5 %	0,0002 %
Itsellisten vanhempien palkallisen vanhempainvapaan pidennys viikolla	0,022 %	1 %	0,0002 %
Etävanhemman puolison tilapäinen hoitovapaa	0,54 %	2 %	0,01 %
Viikon saattohoitovapaa	1,71 %	2 %	0,03 %
Palkallinen sairauspoissaolo hedelmöityshoitojen ajalta	0,63 %	1 %	0,006 %
Yhden päivän palkallinen vapaa erotilanteessa	1,7 %	0,4 %	0,007 %

Todelliseen kustannusvaikutukseen vaikuttaa moni alakohtainen tekijä, kuten työntekijöiden ikärakenne, nykyiset työehtosopimukset ja käytännöt liittyen palkallisiin vapaisiin, alan keskipalkka, jne. Arvioissa on epävarmuuksia molempiin suuntiin, mutta hyvin karkeakin arvio riittää hahmottamaan mittaluokan, eli sitä, onko hintalappu promilleja vai pikemminkin promillen sadasosia.

*Hyvinvointiala Hali ry:n pääekonomisti **Joel Kuuva** teki laskelmat Monimuotoiset perheet -verkoston pyynnöstä ja ekonomisti **Ilkka Kaukorannan** aiempien laskelmien pohjalta. Selvityksessä esitetyt työehtomuutokset eivät ole Halin työehtotavoitteita. Kuuvan laskelmia avataan tarkemmin verkkosivuilla.*

Muistilista eri perhetilanteista

Työssäkäyvällä voi olla esimerkiksi:

- kahden vanhemman ydinperhe, joka on lapselle ensiperhe
- uusperhe, jossa osalle lapsista perhe on ensiperhe, osalle ei.
- yksinhuoltajuus ja itsellinen vanhemmuus, jolloin lapsella ei ole muita huoltajia.
- yhden vanhemman perhe, jossa vanhempi asuu lapsen kanssa yksin, mutta lapsella voi olla muita koteja ja huoltajia
- *vuoroasuvan* lapsen perhe, jossa lapsi asuu kahdessa kodissa yhtä paljon tai lähes yhtä paljon esimerkiksi vuoroviikkoina tai muutaman päivän välein
- apilaperhe, jossa *tosiasiallisia* vanhempia on kaksi, kolme, neljä tai enemmän
- kumppanuusperhe, jossa vanhemmuuden jakaminen ei perustu romanttiseen suhteeseen vaan kumppanuuteen – vanhempia voi olla enemmän kuin kaksi
- monikkoperhe, johon on syntynyt lapsia kerralla enemmän kuin yksi
- adoptioperhe, perhehoitoperhe, jossa asuu lapsi sijoitettuna, tukiperhe
- voikukkaperhe, josta lapsi on otettu tai annettu sijoitukseen
- lapsikuolema- tai leskiperhe
- kahden kulttuurin perhe tai maahanmuuttajaperhe
- erityistarpeisen lapsen perhe tai hoivavastuuta vanhemmista ja muista läheisistä
- lapseton perhe
- isovanhemmuus tai muu tärkeä rooli muussa perheessä.

Huomioi kirjauksissa, että

- lapsen elämässä voi olla monta aikuista vanhemman roolissa, ja monissa tilanteissa kaikki ovat *oikeita* vanhempia
- lapsi saattaa asua tai vuoroasua useammassa kuin yhdessä kodissa, mutta hän voi olla virallisesti kirjoilla vain yhdessä kodissa
- myös lapsiperheellistymisen ja työn yhteensovittamiseen voidaan tarvita tukea.

Työssäkäyvä voi lapsiperheellistyä esimerkiksi

- hedelmöityshoitojen avulla ja lahjasoluhoidoilla tai koti-inseminaatiolla
- adoption kautta
- sijaissyntytyksellä
- perhehoitoperheenä (sijaisperheenä) ja tukiperheenä.
- yksin, kumppanin tai entisen kumppanin kanssa, kumppanuusperheenä.

1. Selvennä kirjauksia perheiden monimuotoisuuden näkökulmasta

Kiinnitä huomiota kirjausten muotoiluihin. Se, miten kirjaukset soveltuvat erilaisiin perhetilanteisiin ja miten niitä tulkitaan, ei aina selviä työehtosopimuksesta. Kirjausten monitulkintaisuus on haastanut myös tämän selvityksen tekemistä.

Se, että kirjaukset tarvitsevat selkeytystä, on yksi **keskeisimmistä** selvityksen johtopäätelmistä.

Tässä selvityksessä on tarkasteltu **vain kirjauksia** ja työehtosopimuksissa mukana olevia soveltamisohjeita, miten selkeitä ne ovat. Tulkintoja ei ole pyydetty erikseen liitoista.

Joistain kirjauksista on ollut vaikea tulkita esimerkiksi

- onko sairaan lapsen tilapäinen hoitovapaa kaikille vanhemmille
- tarkoittaako yksinhuoltajan tilanne yhden vanhemman perhettä ja vuoroasuvan lapsen tilannetta, koska yksinhuoltaja viittaa juridisesti vain tilanteeseen, jossa lapsella on vain yksi huoltaja
- ovatko hedelmöityshoitoihin liittyvät käynnit palkallista työaikaa tai järjestetäänkö niihin vapautus
- ketä ovat *perheen lapset* ja huomioidaan esimerkiksi uusperhesuhteet kuolemaan ja sairastumiseen liittyvässä läheiskäsityksessä

Se, että työyhteisöt tulkitsevat samoja tilanteita eri tavoin, näkyy jo monen arjessa. Esimerkiksi hedelmöityshoitoihin liittyvien palkallisten sairauslomien kohdalla on erilaisia käytäntöjä työpaikoittain. Osa työyhteisöistä korvaa palkallisena kaikki sairauslomat, osa vain jotkut.

Päivitä kirjaus vastaamaan tulkintaa

Onko oikein, että monimuotoisissa perhetilanteissa elävien täytyy erikseen selvittää liitosta, miten työehtosopimuksen kirjauksia heidän kohdallaan tulkitaan?

Kaikki tulkinnat perheystävällisten kirjausten soveltamisesta eivät käy aina ilmi työehtosopimuksesta. Ne eivät aina ole myöskään julkisia, vaan selviävät vasta erikseen kysymällä. Välillä myös ammatti- ja työnantajaliitoilla voi olla erilaiset tulkinnat, eivätkä ne ole toiselle osapuolelle edes julkisia.

Selkeintä on, että jo käytössä oleva ja vakiintunut tulkinta näkyy suoraan työehtosopimuksen kirjauksesta. Kaikki perheet eivät tiedä, että erillisiä tulkintaohjeita on olemassa, vaan he tekevät johtopäätöksensä työehtosopimuksen perusteella. Harva ottaa yhteyttä liittoon – moni kysyy neuvoa esimerkiksi perhejärjestöltä tai toimii oman tulkintansa mukaan, joka voi olla virheellinen.

Lapsi voi olla kirjoilla vain yhdessä kodissa, jonka mukaan määritellään myös lapsen palvelut. Tällöin vanhempi, jonka luona lapsi ei asu virallisesti, saattaa olettaa, ettei esimerkiksi lapsen asumista kodissa edellyttävä kirjaus koske heitä, vaikka todellisuudessa näin ei välttämättä ole.

Epäselvät kirjaukset kuormittavat sekä perheitä että työyhteisöjä. Ne lisäävät tarvetta selvittelyyn ja voivat aiheuttaa tulkintaeroja sekä turhia ristiriitoja työpaikoilla.

Jos käytännön tulkinta poikkeaa siitä, miten kirjaus ymmärretään, olisi tärkeää päivittää kirjaus vastaamaan tulkintaa. Näin varmistetaan, että kaikki perheet saavat oikean tiedon suoraan työehtosopimuksesta ilman erillistä selvittelyä.

2. Päivitä vanhanaikaiset, syrjivät ja epätarkat sanat

Työehtosopimuksista löytyy vanhentuneita käsitteitä ja muotoiluja. Ne eivät ole sensitiivisiä eivätkä kuvaa läheissuhteita tavoilla, joilla perheenjäsenet itse haluavat tulla kuvatuksi.

Pitkään toistunutta kielenkäyttöä on tärkeää tarkastella kielen luonnollisen kehityksen näkökulmasta. Yhdenvertaisuuteen liittyvä sanasto muuttuu erityisen nopeasti. Perheryhmien nimitykset ovat muuttuneet, eikä esimerkiksi ottolapsi tai kasvattilapsi ole enää suositeltavia, vaan voivat loukata näissä tilanteissa olevia.

Neuvottelijat ovat kertoneet, ettei kasvattilapsi-sanaa voi muuttaa, koska se on lainsäädännössä. Voit toimia näin: käytä nykypäivän sanaa, mutta täsmennä lainsäädännöllinen termi sulkuihin.

Suosi samaa logiikkaa myös *yksinhuoltaja*-sanan kohdalla tilanteissa, joissa tarkoitetaan todellisuudessa yhden vanhemman perhettä, jonka lapsella on koteja enemmän kuin yksi. Yksinhuoltaja viittaa juridisesti tilanteeseen, jossa lapsella on vain yksi huoltaja.

Kielessä on tärkeää pyrkiä sukupuolineutraaliuteen sateenkaari-ihmisten ja heidän läheistensä huomioimiseksi. Monissa työehtosopimuksissa viitataan edelleen parisuhteen rekisteröintiin. Vaikka termi tuntuu vanhentuneelta, se on yhä osin ajankohtainen: väestörekisterissä on edelleen rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä. Rekisteröinti on myös monissa maissa yhä saman sukupuolisten pariin ainoa tapa sitoutua, vaikka Suomessa uusia rekisteröintejä ei ole tehty vuoden 2017 jälkeen.

Jos tavoitteena on lisätä yhdenvertaisuutta, teksti kannattaa tarkistuttaa yhdenvertaisuuden asiantuntijalla aina, kun sopimukseen tehdään uusia ryhmiä koskevia avauksia. Väärä muotoilu tai sanavalinta voi vesittää hyvän tarkoituksen.

Älä käytä näitä	Vaihtoehtoja sanalle
Ottolapsi, ottovanhemmat	Adoptiolapsi, adoptiovanhemmat, adoptioperhe
Kasvattilapsi, sijaislapsi	Muut lapset, jotka elävät perheessä tai muut perheeseen kuuluvat lapset. Jos viittaatte lain pykälään, jossa tämä sana on, voitte laittaa tekstiin täsmennyksen esimerkiksi näin (lainsäädännössä kasvattilapsi). Jos haluatte tarkemmin yksilöidä eri perheryhmiä, voitte käyttää esimerkiksi seuraavia sanoja: <ul style="list-style-type: none"> • sijoitettu lapsi, sijaisvanhempi, sijaisperhe tai perhehoitoperhe • tukiperheessä elävä lapsi, tukivanhempi, tukiperhe • bonuslapsi (uusperheessä), puolison lapset • adoptiolapsi.

Älä käytä näitä	Vaihtoehtoja sanalle
Aviopuoliso	Puoliso, jolloin käsite kattaa myös avoliitossa olevat – tai täsmentäkää mukaan myös avoliitto.
Biologinen vanhempi Haaste: Esimerkiksi lahjasoluhoidoilla saadun tai sijaissyntyneen lapsen juridinen vanhempi ei ole välttämättä biologinen vanhempi.	Synnyttänyt vanhempi tai lapsen itse synnyttänyt perhe, mikäli kirjauksen tarkoituksena on erotella vanhempi adoptiovanhemmasta. Muita vaihtoehtoja voivat olla: vanhempi, juridinen vanhempi, oikeudellinen vanhempi, huoltaja.
Lapsen huoltajat päättävät, kumpi vanhemmista... Toinen vanhemmista... Molemmat vanhemmat... Haaste: Lapsella voi olla useita vanhempia ja huoltajia, mutta juridisia vanhempia voi olla vain kaksi. Kaikki vanhemmat on tärkeää huomioida.	”Kuka” on oikea ilmaisu, jos puhutaan huoltajista tai vanhemmista. ”Kumpi” sopii tilanteessa, jossa viitataan kahteen juridiseen vanhempaan. Muut vanhemmat... Kaikki vanhemmat...
Äiti, isä	Vanhemmat, huoltajat, juridiset vanhemmat, oikeudelliset vanhemmat. Muita tarkempia sanoja ovat esimerkiksi: synnyttäjä, raskaana oleva, ei-synnyttävä, adoptiovanhempi, sijais- ja tukivanhempi, ensimmäisenä perhevapaille jäävä, vanhempi tai muu lapsen elämässä mukana oleva vanhempi, jolle siirretään perhevapaita. Jos äiti ja isä ovat esimerkki, painota sitä: <i>esimerkiksi aamulla äiti ja illalla isä.</i>
Lähivanhempi, etävanhempi Haaste: Lapsella voi olla vain yksi virallinen osoite. Lähivanhemmalla tarkoitetaan vanhempaa, jonka luona lapsi on kirjoilla. Vuoroasuva lapsi saattaa asua yhtä paljon lähi- ja etävanhemman kodissa, vaikka hän ei olisi etävanhemmaksi kutsutun vanhemman luona virallisesti kirjoilla.	Vanhempi, jonka luona lapsi on kirjoilla / jonka luona lapsi ei ole kirjoilla. Vanhemmat, juridiset vanhemmat, huoltajat.
Yksinhuoltaja Haaste: Yksinhuoltaja on juridinen termi, joka viittaa vanhempaan, joka on yksin lapsen huoltaja. Yhden vanhemman perheessä vanhemmat asuvat erillään, mutta lapsella voi olla yksi, kaksi tai useampi huoltaja.	Yksinhuoltaja, yksin lapsen kanssa asuva, yksin lasta odottava tai kasvattava, jos tarkoittaa vanhempaa, joka on ainoa lapsensa juridinen vanhempi. Yhden vanhemman perhe tai yksin lapsen kanssa <i>asuva</i> , jos tarkoittaa perhettä, jossa taloudessa asuu vain yksi aikuinen, mutta lapsella on muita huoltajia.
Vanhempi, jonka luona lapsi asuu Haaste: Muotoilu voidaan tulkita niin, että tällä tarkoitetaan vain lähivanhemman perhettä, jossa lapsi asuu virallisesti. Lapsella voi olla useita koteja.	Vanhempi, jonka luona lapsi asuu, vuoroasuu tai elää osan ajasta. Kaikki vanhemmat ja heidän puolisonsa sekä muut huoltajat.
Veli, sisko/sisar	Sisarukset, sisarus.

3. Laajenna työehtosopimuksen perhemääritelmää

Työehtosopimuksen perhekäsitys huomioi yleensä vain tietyn tyyppisen ydinperhetilanteen ja lapsen asuminen useammassa kodissa ymmärretään vain osittain. Perhekäsitys ilmenee esimerkiksi kirjauksista, jotka käsittelevät:

- läheisen kuolemaan liittyviä joustoja
- perhevapaiden palkallisia osuuksia
- sairaan lapsen palkallista hoitovapaata.

Tältä sivulta alkavasta taulukosta voit vertailla, mikä on työehtosopimuksen läheiskäsitys erityisesti kuolemaan liittyen vapaiden kohdalla. Perhevapaiden palkallisia osuuksia käsitellään seuraavaksi ja sairaan lapsen hoitovapaata sen jälkeen. Kuolemaan liittyvien vapaiden sisältöjä on tarkasteltu tarkemmin näiden osioiden jälkeen.

Tutkimuksissa puhutaan *äänioikeudettomasta surusta*. Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa jonkun surua ei tunnusteta tai tueta samoin kuin surua, joka liittyy ”virallisiin” perhesuhteisiin. Tällöin surijalle ei myönnetä esimerkiksi työehtosopimuksen mukaisia vapaita.

Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, kun kuolee:

- avopuoliso, seurustelukumppani tai entinen puoliso ja lasten vanhempi
- puolison juridinen lapsi tai lapsenlapsi
- uusperheen lapsi, sisarus, bonusvanhempi tai bonusappivanhempi
- perhehoidossa varttunut työntekijä, jonka vanhempi- ja sisarussuhteet eivät ole juridisia.

Myös isovanhempien suru unohtuu usein. Suomessa kuolee tai syntyy kuolleena vuosittain noin 500 alaikäistä lasta, joilla on myös usein työkäinen isovanhempi.

Vinkkejä kirjaukseen:

- Käytä sanaa *esimerkiksi*, jotta työyhteisössä ymmärretään, että käsityksessä on joustoa, mutta huolehdi samalla, että esimerkit ohjaavat mahdollisimman monimuotoiseen läheiskäsitykseen.
- Myönnä vapaa, kun perheessä *elänyt* lapsi tai sisarus on kuollut, jotta kirjaus ei huomioi vain lähivanhemman kotia, jossa lapsi asuu virallisesti.
- Ota esimerkeiksi myös uusperhesuhteet ja sijoitetun lapsen perhesuhteet. Perheen oma kokemus voi olla, että kyse on *perheen lapsesta*, mutta se ei takaa, että niin tulkitaan myös työpaikalla.
- Mainitse puolison lapset, lapsenlapsi, vanhemmat ja bonusvanhemmat.
- Muista isovanhempien kuolema ja isovanhemman suru lapsenlapsen kuolemasta.
- Katso kirjausesimerkit selvityksen loppupuolelta.

Läheiskäsitys työehtosopimuksissa

Sopimus	Kenen kuollessa palkallinen vapaa myönnetään?	Kehitysehdotukset
Kunta-alan yleinen KVTES	<p>Hautajaispäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aviopuoliso, avopuoliso, rekisteröidyn parisuhteen osapuoli (<i>lisätty avopuoliso</i>) • vanhempi • lapsi • veli ja sisar 	<p>Huomioi esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset ja vanhemmat • sijoitetun lapsen perhe • muut perheessä eläneet lapset • isovanhemmat ja lapsenlapset, myös uusperhesuhteissa <p>Muuta veli ja sisar sukupuolineutraaliksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.
Valtion virka- ja työehtosopimus	<p>Lähiomaisen hautajaispäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aviopuoliso, (soveltamisohjeissa avopuoliso, rekisteröity parisuhde) • lapset • aviopuolison lapset • vanhemmat • aviopuolison vanhemmat • sisarukset (<i>muutettu sukupuolineutraaliksi</i>) <p>Perheenjäsenen kuolemantapauksen johdosta yksi päivä vapaata:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samassa taloudessa elävä aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen kumppani • samassa taloudessa elävät lapset • aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin lapset • adoptiolapsi ja kasvattilapsi. 	<p>Huomioi esimerkeissä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Isovanhemmat ja lapsenlapset • muut uusperhesuhteet kuin puolison lapset • muut perheessä eläneet sisarukset. <p>Muuta kasvattilapsi-sana:</p> <ul style="list-style-type: none"> • muut lapset, jotka elivät perheessä (lainsäädännössä kasvattilapsi) (s. 6).
Hyvinvointialan HYVTES	<p>Hautajaispäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aviopuoliso, avopuoliso rekisteröidyn parisuhteen osapuoli (<i>lisätty avopuoliso</i>) • vanhempi • lapsi • veli ja sisar 	<p>Huomioi esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset ja vanhemmat • sijoitetun lapsen perhe • muut perheessä eläneet lapset • isovanhemmat ja lapsenlapset, myös uusperhesuhteissa <p>Muuta veli ja sisar sukupuolineutraaliksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.

Yliopistojen työehtosopimus	<p>Lähiomaisen hautajaispäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aviopuoliso (soveltamisohjeissa avopuoliso, rekisteröity parisuhde) • lapset • aviopuolison lapset • vanhemmat • aviopuolison vanhemmat • sisarukset (<i>muutettu sukupuolineutraaliksi</i>) <p>Perheenjäsenen kuolemantapauksen johdosta yksi päivä vapaata:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samassa taloudessa elävä aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen kumppani • samassa taloudessa elävät lapset • aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin lapset • ottolapsi ja kasvattilapsi. 	<p>Huomioi esimerkeissä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Isovanhemmat ja lapsenlapset • muut uusperhesuhteet kuin puolison lapset. <p>Muuta kasvattilapsi- ja ottolapsisanat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • muut lapset, jotka elivät perheessä (lainsäädännössä kasvattilapsi) (s. 6). • adoptiolapsi • muut perheessä eläneet sisarukset.
Kaupan ala	<p>Lähiomaisella tarkoitetaan muun muassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolisoa, • vanhempia • iso- ja appivanhempia, • lasta • sisarta ja veljeä 	<p>Muuta sisar ja veli sukupuolineutraaliksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset <p>”Muun muassa” on hyvä, mutta samalla esimerkkien on tärkeää tukea tosiallista perhekäsitystä ja huomioida esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset ja muut uusperhesuhteet • sijoitetun lapsen perhe ja muut perheessä eläneet lapset sekä sisarukset • isovanhemmat ja lapsenlapset.
Teknologia-teollisuus, työntekijät	<p>Hautauspäivän yhteydessä puhutaan <i>läheisestä omaisesta</i>.</p>	<p>Olisiko mahdollista laajentaa määritelmää muistuttamalla, että omaisella tarkoitetaan myös esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset ja muut uusperhesuhteet • sijoitetun lapsen perhe ja muut perheessä eläneet lapset • puolison vanhemmat, isovanhemmat ja lapsenlapset. <p>Voisitteko päivittää sivulla 136 olevat sanat ”biologiset vanhemmat” ja ”ottovanhemmat”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • juridinen vanhempi ja adoptiovanhemmat.
Teknologia-teollisuus, ylemmät toimihenkilöt	<p>Ei määrittele lainkaan läheissuhteita.</p>	<p>Pitäisikö sopimuksessa huomioida erilaisia perhetilanteita?</p>

Teknologia-teollisuus, toimihenkilöt	<p>Kuoleman yhteydessä läheisellä omaisella tarkoitetaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puolisoa • omia ja puolison vanhempia • perheen lapsia • veljiä ja sisaria. 	<p>Huomioi esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • isovanhemmat ja lapsenlapset, myös uusperhesuhteissa • puolison lapset, muut perheessä eläneet lapset <p>Muuta veli ja sisar sukupuolineutraaliksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.
Vakuutusala	<p>Kuolemaan ja hautajaisiin liittyvä vapaa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lähiomainen 	<p>Määrittelyvapauden antaminen on hyvä asia, mutta samalla perheiden monimuotoisuuden huomioiminen voi jäädä kiinni työnantajan joustavuudesta.</p> <p>Esimerkit voivat tukea perhekäsityksen laajentamista työpaikoilla.</p>
Henkilöstöala	<p>Kuolemaan ja hautajaisiin liittyvä vapaa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • avo- tai aviopuoliso • omat lapset (myös ottolapset) • samassa taloudessa asuvat puolison lapset • vanhemmat • isovanhemmat • sisar ja veli • lapsenlapsia • avo- tai aviopuolison vanhemmat. 	<p>Huomioi esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • uusperhesuhteet • sijoitetut lapset tai muut perheessä eläneet lapset ja sisarukset (asuvat voi viitata lähivanhemmuuteen) <p>Muuta nämä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ottolapset adoptiolapsiksi • veli ja sisar sisaruksiksi.
Kemian ala, toimihenkilöt	<p>Kuolemaan liittyvässä kohdassa läheisellä tarkoitetaan</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempia • perheen lapsia • veli ja sisar • isovanhemmat • puolison vanhemmat. 	<p>Vaikka tarkoittatte <i>perheen lapsilla</i> kaikkia perheessä eläneitä lapsia, voisitteko tarkentaa, että sillä tarkoitetaan myös esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • uusperhesuhteita ja puolison lapsia • muita perheessä eläneitä lapsia. • Uusperhesuhteita voi myös täsmentää kohtaan omat ja puolison vanhemmat. <p>Huomioi myös</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsenlapsen kuolema. <p>Muuta veli ja sisar sukupuolineutraaliksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.
Kiinteistöpalveluala, työntekijät	<p>Hautajaispäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puoliso • omat tai puolison lapset • sisarukset • omat tai puolison vanhemmat 	<p>Huomioi myös</p> <ul style="list-style-type: none"> • isovanhemmat ja lapsenlapset • muut perheessä eläneet lapset ja sisarukset • omat tai puolison vanhemmat tai vanhemman roolissa olleet

Rakennusala, työntekijät	Hautajaispäivä: <ul style="list-style-type: none"> • aviopuoliso, rekisteröidyn parisuhteen kumppani • veli ja sisar • perheen lapset • omat ja aviopuolison vanhemmat. 	Huomioi esimerkissä: <ul style="list-style-type: none"> • avoliitossa olevat • puolison lapset • muut samassa perheessä eläneet lapset • lapsenlapsen tai isovanhemman kuolema, myös uusperhesuhteet Muuta veli ja sisar sukupuolineutraaliksi <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.
Matkailu-ravintola- ja vapaa-ajan palvelut, työntekijät	Hautajaispäivä ja kuolema: <ul style="list-style-type: none"> • avio- tai avopuoliso • vanhemmat • iso- ja appivanhemmat • lapsi • sisar ja veli. 	Huomioi esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset • muut samassa perheessä eläneet lapset • uusperhesuhteet • lapsenlapsen kuolema Muuta sisar ja veli sukupuolineutraaliksi <ul style="list-style-type: none"> • sisarukset • ja huomioimaan muut perheessä eläneet sisarukset.
Yksityinen sosiaalipalveluala	Lähiomaisen hautajaiset: <ul style="list-style-type: none"> • perheenjäsenet • vanhemmat • isovanhemmat • lapset ja lapsenlapset, • sisarukset (<i>ennen</i>: veljet ja sisaret) • adoptiolapset ja kasvattilapset (<i>ennen</i>: ottolapset) • avio- tai avopuolison vanhemmat. 	Huomioi vielä esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> • puolison lapset • muut uusperhesuhteet • muut perheessä eläneet sisarukset. Muuta kasvattilapset <ul style="list-style-type: none"> • muut perheessä eläneet lapset (lainsäädännössä kasvattilapset) (s. 6)

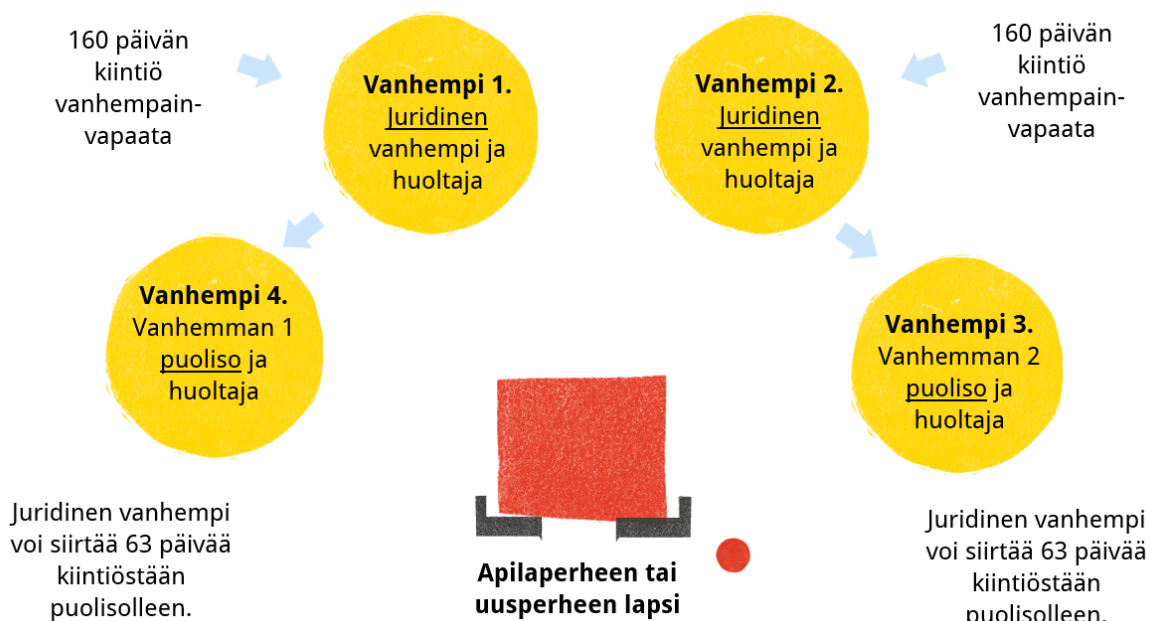

4. Huomioi perhevapaakirjauksissa erilaiset vanhemmat

Vuonna 2022 voimaan tulleen perhevapaauudistuksen yhtenä tavoitteena oli huomioida aiempaa paremmin monimuotoiset perheet. Tavoite ei näy työehtosopimuksissa, joissa määritellään perhevapaiden palkallisia osuuksia.

Uudistuksen sukupuolineutraali kieli on välittynyt kirjauksiin ja perhevapaiden palkalliset osuudet sekä synnyttävälle että ei-synnyttävälle vanhemmalle tukevat monen muotoisia perheitä. Näiden lisäksi olisi kuitenkin tärkeää pohtia seuraavia kysymyksiä:

- Onko sopimuksessa varmistettu, että adoptioperheet saavat saman määrän palkallisia perhevapaita kuin muut perheet? Osassa sopimuksia adoptioperheiden asema on jopa huonontunut perhevapaauudistuksen myötä, mutta osassa sopimuksia adoptiovanhemmille on varmistettu erillisellä kirjauksella lisäpäiviä. Kahdelle adoptiovanhemmalle voidaan antaa jaettavaksi esimerkiksi 7–8 viikkoa lisäpäiviä tai kaikki päivät yksin adoptoivalle.
- Huomioidaanko palkallisilla lisäpäivillä yksin lasta odottava, joka pitää perhevapaat yksin?
- Saako monikkovanhempi palkallisia lisäpäiviä, koska lapsia on syntynyt kerralla enemmän kuin yksi ja vanhemmilla on myös pidemmät perhevapaat?
- Onko vanhemmalla, jolla ei ole oikeutta Kelan korvaamiin perhevapaisiin, mahdollisuus osallistua synnytykseen ja olla kotona lapsen syntyessä?
- Onko perhehoitajilla mahdollisuus olla palkattomalla vapaalla kahden vuoden ajan, kun perheeseen sijoitetaan yli 3-vuotias lapsi?
- Kannustetaanko perhevapaille palkallisella osuudella myös lapsen muita vanhempia tai huoltajia kuin kahta juridista vanhempaa? Seuraava kuva avaa perhevapaauudistuksen antamia uusia mahdollisuuksia, jotka tukevat esimerkiksi uusperheitä sekä osaa sateenkaariperheistä ja kumppanusperheistä:

Perhehoitajien palkaton vapaa on kustannuksiltaan pieni

Sijoitetut lapset tarvitsevat perhehoitajia. Mahdollisuus kahden vuoden palkattomaan vapaaseen, kun perheeseen sijoitetaan 3–17-vuotias lapsi, tukee perhehoitajien työllisyyttä pitkällä tähtäimellä. Vanhemman ei tarvitse irtisanoutua. Samalla se ei tuo suuria kustannuksia työnantajalle.

Kun perheeseen sijoitetaan lapsi, on usein sijoituksen ehtona, että perhehoitaja jää pois työelämästä hetkeksi. Alle 3-vuotiaan sijoituksessa perhehoitajalla on lakisääteinen oikeus poissaoloon, mutta ei vanhemman lapsen kohdalla. Aiemmin perhehoitajat ovat hyödyntäneet joissain tilanteissa esimerkiksi vuorotteluvapaata, jotta heidän ei tarvitse irtisanoutua lapsen sijoituksen vuoksi.

Vaikka palkattoman vapaan kustannukset ovat pieniä, voi vapaalla olla suuri vaikutus. Sijoitetusta lapsesta huolehtiminen on tärkeä julkinen hallintotehtävä, joka voi parhaimmillaan pysäyttää lapsen tai nuoren elämässä ylisukupolvisen huono-osaisuuden kierteen ja estää hänen syrjäytymisensä yhteiskunnasta. Tästä syystä perhehoitajia on erityisen tärkeää tukea.

Huomioi lapsen kuoleman kokeneet vanhemmat kirjauksella, jonka kustannusvaikutukset ovat nolla euroa

Kirjaa työehtosopimukseen selvästi, että palkallisen perhevapaaosuuden saavat lapsen kuoleman kokeneet, mikäli heillä on jäljellä oikeus palkallisiin perhevapaapäiviin. Täsmennä myös kohtukuolematilanteita. Esimerkkikirjauksen löydät lopusta.

Kirjaus vähentää selvittelyn taakkaa työpaikoilta ja lapsen kuoleman kokeneilta haastavassa tilanteessa. Samalla kirjauksella ei ole kustannusvaikutuksia, sillä kaikki tarkastelussa mukana olevat työehtosopimukset takaavat palkalliset perhevapaat myös tilanteessa, jossa lapsi syntyy kuolleena tai kuolee perhevapaiden aikana. Oikeus tulee sairausvakuutuslain 9 luvun 5 §:n kohdasta, johon työehtosopimukset viittaavat.

Kirjauksen tärkeyttä korostaa seuraava tarina, joka on tullut Monimuotoiset perheet -verkoston työelämäkyselyyn vuonna 2021:

”Työnantaja ei aluksi halunnut maksaa palkkaa TES:in mukaisesti äitiysloman ajalta lapsen kuoltua, vaan oli sitä mieltä, että koska lapsi on kuollut, heidän veloitteensa palkanmaksuun poistuu.

Asia ilmaistiin sähköpostitse 1,5 viikkoa lapsen kuoleman jälkeen ja asian korjaaminen sekä palkan vaatiminen jäivät jo kohtuuttomasti kuormittuneen työntekijän vastuulle.”

Perhevapaakirjaukset työehtosopimuksissa

Sopimukset	Synnyttävän + ei-synnyttävän palkallisen perhevapaajaks on pituudet	Adoptio-perheet	Lapsen syntyminen kuolleena tai lapsen kuolema syntymän jälkeen	Ei-juridinen vanhempi, jolle on luovutettu vanhempainra hapäiviä	Onko yksin lasta odottavaa huomioitu lisäpäivillä?	Palkaton 2 vuoden vapaa perhehoitajille, kun lapsi sijoitetaan perheeseen.
Kunta-alan KVTES	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta ei täsmennetty. <i>Uutta:</i> Kohtukuolematilanteita täsmennetty. Voisiko vielä kirjausta selkeyttää?	Ei	Ei	Ei
Valtion virka- ja työehtosopimus	Synnyttävälle 72 päivää. Ei synnyttävälle 32 päivää.	Enintään 72 päivää, jos lapsi on alle 7-vuotias. <i>Uutta:</i> Kirjausta on selkeytetty.	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei. <i>Uutta:</i> tätä on täsmennetty.	Ei	Ei
Hyvinvointialan HYVTES	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta ei täsmennetty. <i>Uutta:</i> Kohtukuolematilanteita täsmennetty. Voisiko sitä vielä selkeyttää?	Ei	Ei	Ei
Yliopistot	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Kaupan ala	Synnyttävälle 76 päivää. Ei-synnyttävälle 36 päivää.	36 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei

Teknologia-teollisuus, työntekijät	Synnyttävälle 56 päivää. Ei-synnyttävälle 6 päivää.	6 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Teknologia-teollisuus, ylemmät toimihenkilöt	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei (yksinhuoltaja)
Teknologia-teollisuus, toimihenkilöt	Synnyttävälle 72 päivää. <i>Ennen 3 kk.</i> Ei-synnyttävälle 32 päivää. <i>Ennen 6 päivää.</i>	32 päivää <i>Ennen: 3 kk ensimmäisenä perhevapaille jäävälle. 6 päivää toisena jäävälle.</i>	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Rahoitusala	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Vakuutusala	Synnyttävälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Henkilöstöala	Synnyttävälle 3 kuukautta. Ei-synnyttävälle 5 päivää.	5 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei

Kemian ala, toimihenkilöt	Synnyttävälle 72 päivää. <i>Ennen:</i> 90 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää. <i>Ennen:</i> 6 päivää.	32 päivää <i>Ennen:</i> alle kouluikäisen lapsen adoptoinut äiti sai 3 kuukautta palkallisena. Adoptioisä ei saanut lainkaan palkallisia päiviä.	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei <i>Utta:</i> Kiitos, että asia on täsmennetty suoraan tekstiin.	Ei
Kiinteistöpalveluala, työntekijät	Synnyttävälle 76 päivää. Ei-synnyttävälle 36 päivää.	36 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Rakennusala, työntekijät	Synnyttävälle (äidille) 56 päivää. Ei-synnyttävälle (isälle) 16 päivää. <i>Ennen:</i> 6 päivää	16 päivää <i>Ennen:</i> Adoptiovanhempia ei saanut äitiys- ja isyysvapaaan rinnastuvan (56 + 6 päivää) palkallisen jakson.	On vai ei? (Lapsikuolemaa ei mainita, eikä sopimuksessa viitata sairausvakuutuslain pykäliin.)	Ei	Ei	Ei
Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palvelut, työntekijät	Synnyttäjälle 76 päivää. Ei-synnyttävälle 36 päivää.	36 päivää, jos adoptoitava lapsi on alle 7-vuotias.	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei
Yksityinen sosiaalipalvelu ala	Synnyttäjälle 72 päivää. Ei-synnyttävälle 32 päivää.	32 päivää	Oikeus on, mutta tilannetta ei ole erikseen täsmennetty.	Ei	Ei	Ei

Perhevapaiden palkalliset lisäpäivät ovat lapsen etu

Kaikki perheelliset eivät osallistu työelämään samalta viivalta. Joissakin perhetilanteissa vanhempi tai lasta toivova on haavoittuvammassa asemassa kuin toisissa. Kun erilaisissa perhetilanteissa oleville annetaan palkallisia perhevapaiden lisäpäiviä, vahvistaa se perheiden välistä yhdenvertaisuutta.

Perheen talouden tukeminen on ennen kaikkea *lapsen etu*, sillä lapsen hyvinvointi riippuu vanhemman ajasta, jaksamisesta ja taloudellisesta turvallisuudesta.

Perhevapaaudistus korostaa lapsikohtaisuutta ja perheiden monimuotoisuuden huomioimista. Samojen periaatteiden pitäisi näkyä myös työehtosopimuksissa, jotta tavoitteet toteutuisivat käytännössä.

Yksi palkallisia lisäpäiviä tarvitsevista perheryhmistä on adoptiovanhemmat. Adoptio on lastensuojelullinen toimenpide ja siksi poikkeuksellinen lapsiperheellistymisen tapa. Prosessi on usein pitkä, epävarma ja kuormittava. Siitä koituu perheille merkittäviä kustannuksia ja tarve ottaa palkattomia vapaita.

Toinen hyvä esimerkki palkallisia lisäpäiviä tarvitsevista perheistä ovat kaksosten ja kolmosten perheet, joissa vanhempainrahakausi on pidempi kuin perheissä, joihin on syntynyt yksi lapsi kerrallaan. Monisikiöraskaus on riskiraskaus ja erilainen kuin yksisikiöinen raskaus.

Nykytilanne on osin ristiriitainen: työehtosopimukset sallivat eripituiset palkalliset perhevapaat samalla työpaikalla esimerkiksi työn vaativuuden tai koulutustason perusteella, mutta eivät huomioi perhetilanteiden todellisia eroja. Tämä voi johtaa siihen, että työntekijöitä kohdellaan eri tavoin ilman, että erot perustuvat lapsen tai perheen tarpeisiin.

Lisäpäiviin saa Kelan korvauksen vanhempainvapaista

Adoptiovanhemman, monikkovanhemman tai vaikka yksinodottajan palkallinen perhevapaapäivä ei maksa työnantajalle enempää kuin muiden vanhempien palkallinen vanhempainvapaa keskimäärin. Sama kustannus on myös palkalliselle vanhempainvapaalle esimerkiksi tilanteessa, jossa juridinen vanhempi siirtää osan kiintiöstään puolisolleen.

Jos työnantaja maksaa työntekijälle raskaus-, erityisraskaus- ja vanhempainvapaan ajalta palkkaa, työnantaja voi hakea vanhempainpäivärahaa palkanmaksun ajalta. Muussa tapauksessa päiväraha maksetaan suoraan työntekijälle. Kustannukset ovat siis melko vastaavat näissä tilanteissa.

Adoptiovanhemmilla eroa kustannuksissa ei tule, mikäli adoptiovanhemman palkallinen perhevapaa alkaa, kun adoptoitava lapsi saapuu perheeseen ja vanhempainvapaa alkaa.

Adoptiovanhemmista palkallisia lisäpäiviä tarvitsevat kaikkein eniten lapsen ulkomailta adoptoivat. Kustannusvaikutukset ovat pienet, sillä ulkomailta adoptoidaan vuosittain noin 30–80 lasta.

5. Tarjoa sairaan lapsen hoitovapaata kaikille vanhemmille

Sairaan lapsen palkallinen hoitovapaa on merkittävä perheystävällinen käytäntö työehtosopimuksissa. Kirjausten on tärkeää huomioida selvästi monimuotoiset perheet, kuten vuoroasuvat lapset, uusperheet, sijoitetut lapset, tukiperheet sekä kumppanuus- ja sateenkaarivanhemmat.

Lapsi voi olla kirjoilla vain yhdessä kodissa, vaikka hän vuoroasuisi kahdessa yhtä paljon. Työehtosopimukset eivät aina kohtele lapsen kaikkia kotia yhdenvertaisesti. On tärkeää, että oikeus hoitovapaaseen koskee huoltajia ja heidän puolisoitaan, myös kodissa, jossa lapsi ei ole kirjoilla.

Osassa työehtosopimuksia veloitetaan toisessa kodissa asuvaa juridista vanhempaa hoitamaan sairasta lasta, vaikka hänellä ei ole asumis- ja tapaamisvuoro. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat sopimukset ovat **oikeudellisesti sitovia**, eikä työehtosopimus voi edellyttää niiden rikkomista. Työnantajalla tai työehtosopimuksella ei ole siis oikeutta velvoittaa näin, mikäli niin ei ole kirjattu lapsen huoltoa koskevaan sopimukseen.

Kirjauksissa on tärkeää käyttää täsmällisiä käsitteitä. Sairaam lapsen hoitovapaata koskevissa kirjauksissa käytetään välillä sanaa *yksinhuoltaja* tilanteissa, joissa lapsella voi olla muitakin huoltajia ja koteja. Vuoroasuvan lapsen vanhemman voi olla vaikea hahmottaa, tarkoittaako se omaa tilannetta.

Hyvin muotoiltu työehtosopimuksen kirjaus tunnistaa kaikki lapsen vanhemmat, huoltajat ja heidän puolisonsa. Monimuotoiset perheet -verkosto suosittelee 1–5 päivän palkallista hoitovapaata alle 12-vuotiaan lapsen vanhemmille, huoltajille ja *muille vanhemmaksi rinnastettaville aikuisille*. Myös teini voi tarvita kotona vanhempaa esimerkiksi kovassa kuumeessa tai vatsataudissa. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten kohdalla ikärajan tulee olla joustava.

Haastava kohta

Sairaam lapsen hoitovapaa on vanhemmalle ja hänen puolisolleen, mikäli he asuvat (vakituisesti) samassa osoitteessa.

Haaste: Tarkoittaako kirjaus virallista asumista? Lapsella voi olla vain yksi virallinen koti, vaikka hän vuoroasuisi kahdessa kodissa.

Ehdotus uudeksi

Kirjaa, että sairaam lapsen hoitovapaa on mahdollista myös etävanhemman puolisolle tai käytä ilmaisua ”kaikki vanhemmat ja heidän puolisonsa”, ”samassa asunnossa elävät lapset” tai ”samassa taloudessa vuoroasuvat lapset”.

Haastava kohta

Työehtosopimus ei edellytä toisen vanhemman hoitavan sairasta lasta, mikäli kyseessä on ”yksinhuoltaja”.

Haaste: Yksinhuoltaja on juridinen termi, joka viittaa vanhempaan, joka on yksin lapsen huoltaja. Yhden vanhemman perheessä vanhemmat asuvat erillään, mutta lapsella voi olla muita huoltajia ja koteja.

Ehdotus uudeksi

Kirjaa, että toisessa taloudessa asuvan juridisen vanhemman tai huoltajan ei edellytetä hoitavan sairasta lasta, mikäli kyseessä on tilanne, jossa lapsi asuu useammassa kuin yhdessä kodissa.

Sairaan lapsen hoitovapaa työehtosopimuksissa

Sopimukset	Tilapäisen sairaan lapsen hoitovapaan pituus	Minkä ikäisen lapsen huoltajalle?	Lähivanhemmalle	Etävanhemmalle	Lähivanhemman puolisolle	Etävanhemman puolisolle	Edellytetäänkö toisen vanhemman hoitavan yhden vanhemman perheen tilanteessa?
Kunta-alan yleinen KVTES	4 päivää palkallisena, jos lapsi sairastuu kesken työvuoron – muutoin 3 päivää	Alle 12-vuotiaan lapsen tai vammaisen lapsen äkilliseen sairastumiseen.	Kyllä.	Kyllä.	Kyllä.	Ei. "Vanhemmalla tarkoitetaan myös aviopuolisoa tai avopuolisoa, joka huoltaa samassa taloudessa asuvia puolison lapsia."	Ei.
Valtion virka- ja työehtosopimus	4 päivää palkallisena	Alle 12-vuotiaan lapsen tai alle 16-vuotiaan vammaisen tai pitkäaikais-sairaana lapsen .	Kyllä	Kyllä.	Kyllä.	Ei. Asuttava vakituisesti samassa taloudessa tai oltava lapsen vanhempi.	Ei <i>Ehdotus:</i> voisiko sivulle 55 korjata "esimerkiksi aamupäivällä äiti ja iltpäivällä isä" tai puhua kahdesta vanhemmas-ta?
Hyvinvointialan HYVTES	4 päivää palkallisena, jos lapsi sairastuu kesken työvuoron – muutoin 3 päivää	Alle 12-vuotiaan tai vammaisen lapsen äkilliseen sairastumiseen.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei. "Vanhemmalla tarkoitetaan myös aviopuolisoa tai avopuolisoa, joka huoltaa samassa taloudessa asuvia puolison lapsia."	Ei
Yliopistot	4 työpäivää palkallisena	Alle 10-vuotiaan tai alle 16-vuotiaan vammaisen tai pitkäaikais-sairaana lapsen.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei. Asuttava vakituisesti samassa taloudessa tai oltava lapsen vanhempi.	Ei <i>Ehdotus:</i> voisiko sivun 55 esimerkkiin korjata äidin ja isän tilalle vanhemmat?
Kaupan ala	3 työpäivää	Alle 10-vuotiaan lapsen	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä

Teknologia-teollisuus, työntekijät	4 työpäivää <i>Ehdotus:</i> Korjaa ottovanhemmat ja biologiset vanhemmat.	Alle 10-vuotiaan lapsen	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei? Asuttava vakituisesti samassa taloudessa lapsen kanssa.	Ei
Teknologia-teollisuus, ylemmät toimihenkilöt	4 työpäivää	Alle 10-vuotiaan lapsen	Kyllä	Kyllä	Epäselkeä. (Onko hän vanhempi, joka asuu samassa taloudessa?)	Epäselkeä. (Onko hän vanhempi, joka ei asu samassa taloudessa?)	Ei (yksinhuoltaja)
Teknologia-teollisuus, toimihenkilöt	4 työpäivää palkallisena Lyhyt palkallinen vapaa myös muiden lähiomaisten kohdalla.	Alle 10-vuotiaan lapsen	Kyllä	Kyllä	Epäselkeä. (Lyhyessä kirjauksessa puhutaan vain lapsen hoidon järjestämisestä.)	Epäselkeä. (Lyhyessä kirjauksessa puhutaan vain lapsen hoidon järjestämisestä.)	Ei
Rahoitusala	3 päivää palkallisena 1 päivän palkallinen vapaa muiden lähiomaisten sairastuessa <i>Ehdotus:</i> tarkenna, että kyse on työpäivistä.	Alle 10-vuotiaan tai alle 18-vuotiaan vaikeaa sairautta sairastavan lapsen hoitoon äkillisessä sairaudessa	Kyllä	Kyllä	Ei (Puhutaan vain lapsestaan.)	Ei (Puhutaan vain lapsestaan.)	Ei
Vakuutusala	3 päivää palkallisena 1 päivän palkallinen vapaa muiden lähiomaisten sairastuessa äkillisesti	Alle 10- tai alle 18-vuotiaan vaikeaa sairautta sairastavan lapsen hoitoon äkillisessä sairaudessa	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Ei
Henkilöstöala	3 päivää palkallisena 1–2 päivän vapaa myös muiden lähiomaisten sairastuessa.	Alle 10-vuotiaan lapsen	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Ei

Kemian ala, toimihenkilöt	1–4 työpäivää Lyhyt vapaa myös sairaustapauksissa perheen piirissä. <i>Ennen:</i> poikkeustilanteissa lapsen hoito on voinut olla pidempi.	Alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti. <i>Ennen:</i> myös vanhempaa lasta on voinut jäädä hoitamaan, jos esim. kova kuume.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei. Yövuoroja tekeväälle vanhemmalle on myös varattava lepoaikaa yövuorojen välille, jos vanhemmat ovat saman työnantajan palveluksessa.
Kiinteistöpalveluala, työntekijät	1–3 päivää <i>Ennen:</i> 1-4 päivää.	Alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Rakennusala, työntekijät	Lyhyt tilapäinen vapaa	Alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei? (Puhutaan samassa taloudessa asuvista lapsista.)	Kyllä, ja sitä sovelletaan myös uusperheen bonusvanhempaan?
Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palvelut, työntekijät	1–3 päivää	Alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Yksityinen sosiaalipalvelu ala	3 päivää 1 päivä muun perheenjäsenen sairastuessa	Alle 10-vuotiaan tai vammaisen lapsen sairastuessa.	Kyllä	Kyllä	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä, jos huoltaja	Kyllä

Esimerkki

E ja P työskentelevät samalla alalla. He elävät uusperhearkea vuoroasuvien lasten kanssa, mutta sairaan lapsen hoitovapaan suhteen he saavat erilaista kohtelua. Koska P on vuoroasuvan lapsen lähivanhempi, antaa työnantaja E:n hoitaa P:n sairasta lasta palkallisella hoitovapaalla, kun P:llä on haasteita järjestää hoito. P sen sijaan ei saa hoitaa E:n lasta edes palkattomalla sairaan lapsen hoitovapaalla. P:n työnantaja tulkitsee työ sopimuslaista ja työehtosopimuksesta, ettei oikeutta ole, koska E on niin sanottu etävanhempi, jonka luona lapsi ei ole kirjoilla.

6. Myönnä vapaata omaishoidon, saattohoidon ja kuoleman kohdalla

Läheisen kuolema voi heikentää työssäkäyvän työkykyä, mikä on huomioitu jollain tavalla valtaosassa suurimpien alojen työehtosopimuksia. Sopimukset tukevat työntekijää erilaisilla kuolemaan liittyvillä vapailla, joita myönnetään yleensä läheisen kuoleman tai hautajaisten yhteydessä. Vapaan pituus ja palkallisuus vaihtelevat sopimuksittain.

Joissakin sopimuksissa työntekijällä on oikeus yhden tai useamman päivän palkalliseen vapaaseen läheisen kuollessa. Osa sopimuksista myöntää vapaan hautajaispäiväksi, kun taas toisissa vapaita voidaan käyttää myös kuoleman yhteydessä tai hautajaisten järjestelyihin.

Läheisen joutuminen saattohoitoon voi olla monelle yhtä kuormittava kriisi kuin kuolemakin. Tästä huolimatta saattohoitotilanteisiin liittyvää palkallista vapaata ei ole mainittu tarkastelluissa sopimuksissa. Joissakin kirjauksissa viitataan kuitenkin työsopimuslain mahdollistamiin palkattomiin vapaisiin pakottavista perhesyistä tai esimerkiksi viiden päivän omaishoitovapaaseen.

Osassa sopimuksia on myös maininta palkallisesta vapaasta, jonka aikana työntekijä voi järjestää hoitoa sairastuneelle läheiselle. Vaikka tällaisia kirjauksia ei ole nimenomaisesti nimetty saattohoitotilanteisiin, voisi niitä käytännössä soveltaa niissä.

Sairaana lapsen tilapäistä hoitovapaata koskevissa kirjauksissa on voitu huomioida vakavasti sairaan tai vammaisen lapsen äkillinen sairastuminen. Joissakin sopimuksissa palkallista vapautta myönnetään myös lapsen terveyteen liittyviin käynteihin.

Työehtosopimuksissa on edelleen vähän käytäntöjä, jotka tukevat omaishoivan tilanteita laajemmin kuin vauvan, varhaiskasvatusikäisen tai alakouluikäisen lapsen hoivassa. Terveystuella kehityksen myötä yhä useampi elää pitkään kroonisen sairauden kanssa ennen kuolemaansa, mikä lisää läheisten hoivavastuuta jo ennen kuolemaa.

Jatkossa olisi tärkeää pohtia, miten sopimukset voisivat tunnistaa paremmin vastuun samassa tai eri taloudessa asuvista läheisistä. Osassa sopimuksista on onneksi mahdollisuus sairaan lapsen hoitovapaaseen vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen sairastuessa äkillisesti. Näistä kirjauksista kannattaa ottaa mallia.

Kuolemaan ja eri perhetilanteisiin liittyvät vapaat

Sopimukset	Omaishoito ja saattohoito (pituus, palkallisuus)	Kuolemaan liittyvä vapaa (pituus, palkallisuus)	Hautajaisiin liittyvä vapaa (pituus, palkallisuus)	Muut läheisiin ja perhe-elämään liittyvät tilanteet
Kunta-alan yleinen KVTES	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomiin vapaisiin.	Ei.	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkallinen: <ul style="list-style-type: none"> imetystauko (<i>uusi</i>) vihkiminen, parisuhteen rekisteröinti 50- ja 60-vuotispäivät Vapautus työstä: <ul style="list-style-type: none"> synnytystä edeltävät tutkimukset
Valtion virka- ja työehtosopimus	1 palkallinen päivä perheenjäsenen sairastuessa hoidon järjestämiseksi. Saattohoito mainitaan palkattoman 5 päivän omaishoitovapaan kohdalla.	1 palkallinen päivä läheisen kuoleman kohdalla	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkallinen: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäispäivä, 50- ja 60-vuotispäivät
Hyvinvointialueiden työehtosopimus	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomaan vapaaseen.	Ei	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkallinen: <ul style="list-style-type: none"> imetystauko (<i>uusi</i>) vihkiminen, parisuhteen rekisteröinti 50- ja 60-vuotispäivät Vapautus työstä: <ul style="list-style-type: none"> synnytystä edeltävät tutkimukset
Yliopistojen työehtosopimus	1 palkallinen päivä perheenjäsenen sairastuessa hoidon järjestämiseksi.	1 päivä palkallisena	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkallinen: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäispäivä 50- ja 60-vuotispäivä Vapautus työstä: <ul style="list-style-type: none"> synnytystä edeltävät tutkimukset

Kaupan alan työehtosopimus	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomaan vapaaseen.	Lyhyt palkallinen poissaolo lähiomaisen kuoleman johdosta. Selvitettävä etukäteen, jos pidempi kuin 1 päivä.	Lyhyt palkallinen poissaolo lähiomaisen hautajaisiin ja niiden järjestelyihin. Selvitettävä etukäteen, jos pidempi kuin 1 päivä.	Palkallinen: <ul style="list-style-type: none"> • vihkiminen • 50- ja 60-vuotispäivä • synnytystä edeltävät tutkimukset
Teknologia-teollisuus, työntekijät	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomaan vapaaseen.	Ei. vapautus	Ei. Työstä annetaan vapautus, jossa käytetään ensisijaisesti tasausvapaita.	Työstä annetaan vapautus, jossa käytetään ensisijaisesti tasausvapaita: <ul style="list-style-type: none"> • avioliiton solmiminen • 50- ja 60-vuotispäivä Työaika, jos ei saa työajan ulkopuolelle: <ul style="list-style-type: none"> • synnytystä edeltävät tutkimukset
Teknologia-teollisuus, ylemmät toimihenkilöt	Ei	Ei	Ei	Ei
Teknologia-teollisuus, toimihenkilöt	Lyhyt palkallinen poissaolo lähiomaisen äkillisen sairaustapauksen ja kuoleman yhteydessä	Lyhyt palkallinen poissaolo kuoleman yhteydessä	Lyhyt palkallinen poissaolo kuoleman yhteydessä	Työaika, jos ei saa työajan ulkopuolelle: <ul style="list-style-type: none"> • synnytystä edeltävät tutkimukset
Rahoitusala	1 palkallinen päivä lähiomaisen sairastuessa	1 palkallinen päivä lähiomaisen kuollessa	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> • vihkiäispäivä • Asuntomuutto • 50- ja 60-vuotissyntymäpäivä • neuvolat • lapsen tai vammaisen lapsen lääkärikäynnit sairauden toteamiseksi.

Vakuutusala	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 päivä palkallisena lapsen tai muun lähiomaisen sairastuessa äkillisesti	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 päivä palkallisena lähiomaisen kuollessa	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäiset 50- ja 60-vuotissyntymäpäivät Muuttopäivä kerran vuodessa neuvola lapsen tai vammaisen lapsen lääkärikäynnit sairauden toteamiseksi sekä laboratorio ja röntgen samana päivänä.
Henkilöstöala	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 päivä palkallisena lähiomaisen sairastuessa. 2 päivää, jos pitkä matka.	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 päivä palkallisena lähiomaisen kuollessa. 2 päivää, jos pitkä matka.	Lyhyt, mutta pääsääntöisesti 1 päivä palkallisena lähiomaisen hautajaisiin. 2 päivää, jos pitkä matka.	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäiset 50- ja 60-vuotispäivä
Kemian ala, toimihenkilöt	Lyhyt tilapäinen palkallinen vapaa, joka johtuu perheen piirissä tapahtuneesta äkillisestä sairaustapauksesta	Lyhyt tilapäinen palkallinen vapaa, joka johtuu läheisen kuolemasta	Lyhyt tilapäinen palkallinen vapaa, joka johtuu läheisen kuolemasta	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäiset 50- ja 60-vuotispäivä Palkaton: <ul style="list-style-type: none"> vapaa vaikeasti sairaan lapsen kuntoutukseen ja hoitoon osallistumiseen.
Kiinteistöpalveluala, työntekijät	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomaan vapaaseen.	Ei	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäiset 50- ja 60-vuotispäivä Työaika, jos ei saa työajan ulkopuolelle: <ul style="list-style-type: none"> synnytystä edeltävät tutkimukset
Rakennusala, työntekijät	Ei	1 palkaton päivä hautajaisten järjestelyihin	1 palkallinen päivä läheisen omaisen hautajaisiin	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> vihkiäiset 50- ja 60-vuotispäivä raskauteen liittyvät tutkimukset

Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palveluita koskeva tes, työntekijät	Ei. Mainittu mahdollisuus palkattomaan vapaaseen.	1–3 päivää palkallista vapaata kuoleman ja hautajaisten yhteydessä	1–3 palkallista päivää lähiomaisen hautajaisiin ja hautajaisjärjestelyihin (yli päivän poissaolosta etukäteen selvitys)	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> • vihkiäiset • 50- ja 60-vuotispäivä • raskauteen liittyvät tutkimukset
Yksityinen sosiaalipalveluala	1 palkallinen päivä muun perheenjäsenen äkillisesti sairastuessa	1 palkallinen päivä lähiomaisen kuollessa	1 palkallinen päivä lähiomaisen hautajaisiin, siunaustilaisuuteen tai uurnan laskuun. <i>Utta:</i> uurnan lasku ja siunaustilaisuus täsmennetty tekstiin.	Palkalliset: <ul style="list-style-type: none"> • vihkiäispäivä • 50- ja 60-vuotissyntymäpäivä • raskauteen liittyvät tutkimukset

7. Anna palkallista vapaata tai sairauslomaa hedelmöityshoidoissa ja sukupuolenkorjauksessa

Hedelmöityshoitoja ei huomioitu suurimpien alojen työehtosopimuksissa lainkaan vielä vuonna 2024, mutta nyt niitä koskevia kirjauksia on *kolmessa* sopimuksessa. Selkeyttävät kirjat sopivat esimerkiksi sairauslomaa, lääkärikäyntejä ja muita poissaoloja koskeviin kohtiin.

Sopimuksissa on vaihtelua siinä, miten lääkäri- ja tutkimuskäynnit huomioidaan: joissakin ne luetaan työajaksi, toisissa niihin myönnetään vapautus työstä. Usein jää kuitenkin epäselväksi, koskevatko joustot myös hedelmöityshoitoihin tai sukupuolen korjaukseen liittyviä käyntejä. Adoptioneuvontaan liittyviä käyntejä koskeva kirjaus löytyy nyt yhdestä sopimuksesta. Vastaavia joustoja voivat tarvita myös esimerkiksi sijais-, tuki- ja kumppanusperhevalmennuksiin osallistuvat.

Myös hedelmöityshoitoihin liittyvien sairauslomien palkallisuudessa on vaihtelua: osa työpaikoista korvaa kaikki sairauslomat palkallisina, osa vain joillekin. Sukupuolten moninaisuuden osaamiskeskuksen mukaan myös sukupuolenkorjausprosessissa olevat ovat joutuneet neuvottelemaan sairausloman palkallisuudesta työnantajansa kanssa. Selkeä kirjaus työehtosopimukseen vähentäisi tulkinnanvaraa ja varmistaisi yhdenvertaisen käytännön.

Työehtosopimuksissa on myös kirjauksia, joilla voi olla odottamattomia vaikutuksia. Esimerkiksi ehto, jonka mukaan tahallisesti aiheutuneesta sairaudesta ei makseta palkkaa, on joissakin tapauksissa johtanut siihen, ettei hedelmöityshoitoihin liittyviä sairauslomia ole korvattu.

Haastava kohta

Sairausloma korvataan palkallisena, mikäli tarve ei johdu tahallisuudesta.

Haaste: Tähän on vedottu hedelmöityshoitoihin liittyviä sairauslomia evätessä. Myös sukupuolenkorjaukseen liittyviä sairauslomia joudutaan välillä selvittämään.

Ehdotus uudeksi

Kirjaa, että sairausloma maksetaan palkallisena kaikissa hedelmöityshoidoista johtuvissa ja sukupuolenkorjaukseen liittyvissä tilanteissa.

Haastava kohta

Jos (ylempi) toimihenkilö on työ sopimusta tehtäessä salannut työnantajalta sairautensa, ei työnantaja ole velvollinen suorittamaan palkkaa sairauden ajalta.

Esim. teknologiateollisuus (ylemmät toimihenkilöt) ja kemian ala

Ehdotus uudeksi

Onko kirjaus tarpeen? Jos on, tarkenna, että vaatimus koskee vain vakavia sairauksia, eikä sairausloman tarpeen kertomista edellytetä syrjinnälle altistavissa tilanteissa, kuten hedelmöityshoidot tai sukupuolenkorjaus.

Hedelmöityshoidot ja sukupuolenkorjaus

Sopimukset	Ovatko hedelmöityshoidoissa käynnit palkallista työaika?	Joustoja työaikaan hedelmöityshoitoihin, adoptio-neuvontaan tai sijaisperhevalmennukseen?	Hedelmöityshoidoista johtuvat sairauslomien ja niiden palkallisuus	Sukupuolenkorjauksesta johtuvat sairauslomien ja käynnit
Kunta-alan yleinen KVTES	Ei mainittu	Ei mainittu	Kyllä <i>Uutta:</i> täsmennetty	Ei mainittu
Valtion virka- ja työehtosopimus	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Hyvinvointialueiden työehtosopimus	Ei mainittu	Ei mainittu	Kyllä <i>Uutta:</i> täsmennetty	Ei mainittu
Yliopistot	Ei mainittu (Mutta solujen luovutus työaika.)	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Kaupan alan työehtosopimus	Ei mainittu	<i>Uutta:</i> Joustoja hedelmöityshoitoja varten	Ei mainittu	Ei mainittu
Teknologiaeollisuus, työntekijät	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Teknologiaeollisuus, ylemmät toimihenkilöt	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu.
Teknologiaeollisuus, toimihenkilöt	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Rahoitusala	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Vakuutusala	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Henkilöstöala	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Kemian ala, toimihenkilöt	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Kiinteistö-palveluala, työntekijät	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Rakennusala, työntekijät	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu
Matkailu- ravintola- ja vapaa-ajan palvelut, työntekijät	Ei mainittu	<i>Uutta:</i> Joustoja hedelmöityshoitoihin ja adoptio-neuvontaa varten.	Ei mainittu	Ei mainittu
Yksityinen sosiaalipalveluala	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu	Ei mainittu

8. Ota mallia esimerkkikirjauksista – tai tee uusia avauksia

Eri perhetilanteiden huomioiminen edellyttää pohtimista ja uudenlaisia muotoiluja, jotka eivät ole välttämättä vielä käytössä työehtosopimuksissa. Tässä osuudessa on esimerkkikirjauksia, jotka voivat hyödyttää neuvottelijoita asian muotoilussa. Kun otatte työehtosopimukseen jonkin uuden eri perhetilanteita huomioivan kirjauksen, toimitte suunnannäyttäjinä muille.

Perhevapaiden palkalliset osuudet

- **Adoptiovanhemmat – tee perhevapaita koskevaan osioon ylimääräinen kirjaus:** ”Ensimmäisenä perhevapaille jäävä adoptiovanhempi saa x palkallista vanhempainvapaapäiviä. Toisena perhevapaille jäävä adoptiovanhempi saa x palkallista perhevapaapäivää. Yksin lapsen adoptoiva saa x päivää.”
”Alle kouluikäisen lapsen adoptoiva vanhempi saa x määrän palkallisia perhevapaapäiviä.”
- **Lapsen kuolema:** Selkeyttä perhevapaita käsittelevään kohtaan: ”Oikeus palkallisiin perhevapaapäiviin säilyy sairausvakuutuslain 9. luvun 5 §:n perusteella myös tilanteissa, joissa lapsi syntyy kuolleena tai kuolee perhevapaiden aikana.”
- **Perhevapaiden siirto juridisen vanhemman puolisolle:** ”Juridisen vanhemman puoliso, jolle juridinen vanhempi siirtää osan omasta perhevapaakiintiöstään ja joka ei ole lapsen juridinen vanhempi, saa palkallista perhevapaata yhtä monta päivää kuin ei-synnyttävä vanhempi / x määrän palkallisia perhevapaapäiviä.”
- **Perhehoitoperheet:** Kirjaa perhevapaita tai poissaoloja käsittelevään kohtaan: ”Kun perheeseen sijoitetaan 3–17-vuotias lapsi, vanhemmalla on oikeus kahden vuoden pituiseen palkattomaan vapaaseen. Lainsäädännön mukaan perhehoitajalla on oikeus jäädä hoitamaan sijoitettua lasta, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta (työsopimuslaki 4. luku 3 §). Perhehoitoon sijoitetun alle 3-vuotiaan hoitaminen kotona ei oikeuta perhehoitajaa saamaan vanhempainrahaa (raskaus- tai vanhempainrahaa), koska hän saa tehtävästään hoitopalkkion (perhehoitolaki 16 §).”
- **Maahanmuuttotilanteet:** Kaikilla lapsen vanhemmilla ja heidän puolisoillaan on mahdollisuus palkalliseen 1–2 päivän vapaaseen lapsen syntyessä.
- **Yksin lasta odottavat:** ”Yksinhuoltajavanhempi, joka käyttää kaikki vanhempainvapaapäivät yksin, saa lisäksi X päivää palkallista perhevapaata.”
  - Lisäpäivien määrä voi olla esimerkiksi 6 päivää, 14 päivää tai pidempi.

Sairaalan lapsen palkallinen hoitovapaa

- ”Alle 12-vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti lapsen vanhemmalle, huoltajalle, sijaisvanhemmalle tai heidän puolisoilleen maksetaan palkka enintään 5 työpäivän poissaolon ajalta. Oikeus on myös tilanteissa, jossa yli 12-vuotias lapsi sairastuu esimerkiksi kovaan kuumeeseen tai vatsatautiin. Oikeus on lisäksi alle 18-vuotiaan vakavasti sairaan tai vammaisen lapsen kohdalla, mikäli lapsi sairastuu äkillisesti. Tilanteissa, jossa lapsi asuu useassa kodissa, ei edellytetä, että muussa taloudessa asuva juridinen vanhempi tai huoltaja hoitaa lasta.”

Voit myös kirjata ”Lapsen sairastuessa hänen elämässään säännöllisesti mukana oleva aikuinen...”

Läheisen kuolemaan liittyvät vapaat

- Kuolemaan liittyvä vapaa: ”Ylemmän toimihenkilön/toimihenkilön/työntekijän läheisen omaisen sairastuessa äkillisesti, joutuessa saattohoitoon tai kuollessa myönnetään tarvittaessa lyhyt (tai jonkin muun pituinen) tilapäinen vapaa, jota ei vähennetä palkasta. Läheisellä omaisella tarkoitetaan esimerkiksi puolisoa tai muuta elämäkumppania, perheessä eläneitä lapsia, puolison lapsia, omia ja puolison vanhempia tai vanhemman roolissa toimineita, sisarusia, isovanhempia ja lapsenlapsia. Määritelmässä huomioidaan myös esimerkiksi uusperhe- ja sijaisperhesuhteet.”
- Hautajaisiin liittyvien vapaiden perhemääritelmä: ”Läheisellä omaisella tarkoitetaan esimerkiksi puolisoa tai muuta elämäkumppania, perheessä eläneitä lapsia, puolison lapsia, omia ja puolison vanhempia tai vanhemman roolissa toimineita, sisarusia, isovanhempia ja lapsenlapsia. Määritelmässä huomioidaan myös esimerkiksi uusperhe- ja sijaisperhesuhteet.”
- Perheenjäsenen mahdollinen määritelmä: ”Perheenjäsenellä tarkoitetaan esimerkiksi työntekijän, toimihenkilön tai virkahenkilön puolisoa tai muuta kumppania, perheessä eläneitä lapsia, puolison lapsia, omia ja puolison vanhempia, sisarusia ja lapsenlapsia. Määritelmässä huomioidaan myös esimerkiksi uusperhe- ja sijaisperhesuhteet.”

Muut perheestä johtuvat kriisitilanteet

- Erokriisin tai muun perheestä johtuvan kriisitilanteen voi huomioida esimerkiksi näin:
  - Lisäämällä muuttovapaan kohtaan, jossa on lueteltu palkallinen vapaa esimerkiksi hautajaisten, vihkiäisten ja syntymäpäivien kohdalla.
  - Sairaalan lapsen hoitoa, lähiomaisen sairastumiseen tai kuolemaan liittyviä palkattoman tai palkallisen vapaan kohtaan voi lisätä mahdollisuuden olla palkallisella tai palkattomalla vapaalla esimerkiksi
    - avio- ja avoerotilanteessa lapsen huoltoon liittyvien järjestelyiden vuoksi, kuten lastenvalvojatapaamisen vuoksi
    - perhettä kohdanneessa kriisitilanteessa.
    - Jos työehtosopimuksessa mainitaan mahdollisuus palkattomaan tai palkalliseen vapaaseen pakottavasta perhesyystä, voi kohtaan lisätä esimerkiksi avo- tai avioerotilanteen ja läheisen kuoleman.

Lapsiperheellistymiseen liittyvät poissaolot

- Hoitokäynnit osana palkallista työaikaa tai niin, että käyntejä varten järjestetään vapautus: Hedelmöityshoidoista johtuvat käynnit lisätään esimerkiksi kohtaan, jossa on raskauteen ja synnytykseen liittyvien käyntien sisällyttäminen työaikaan tai työajasta vapauttaminen niiden vuoksi.
- Lapsiperheellistymiseen liittyvät muut käynnit: Kirjaa joustot tai palkallinen vapaa adoptioneuvontaan tai sijaisperhevalmennukseen osallistuvalla esimerkiksi
  - sairauskäyntejä
  - sairaan lapsen tai läheisen sairauteen liittyviä vapaita
  - perheeseen liittyviä muita poissaoloja käsitteleviin kohtiin.
- Hedelmöityshoidoista johtuvien sairauslomien palkallisuus: Kohtaan, joka käsittelee palkallista sairauslomaa, lisätään myös hedelmöityshoidoista johtuvat sairauslomat.

Muut kirjaukset

- Sukupuolenkorjauksista johtuvien sairauslomien palkallisuus: Kohtaan, joka käsittelee sairauslomien palkallisuutta, lisätään sukupuolenkorjauksista johtuvat sairauslomat.
- Ulkomailla asuvien perheenjäsenien tapaaminen: Kohtaan, joka käsittelee perheestä johtuvia poissaoloja, lisää mahdollisuus saada palkatonta tai palkallista vapaata tai mahdollisuuksia järjestellä töitä, mikäli työntekijän on matkustettava ulkomaille perheestä johtuvassa kriisitilanteessa tai tavatakseen ulkomailla asuvia läheisiään.

Muista myös nämä kirjaukset!

”

”Lääkärintodistukseen merkitty hedelmöityshoidoista aiheutuva työkyvyttömyys oikeuttaa palkalliseen sairauspoissaoloon.”

KVTES ja HYVTES, 1 § Oikeus sairauspoissaoloon, 2 mom. soveltamisohjeet

”

”Työntekijä on oikeutettu palkattomaan poissaoloon käydessään lapsettomuushoitoon liittyvässä tutkimuksessa tai toimenpiteessä, mikäli käynti on järjestetty tarpeetonta työajan menetystä välttämällä. Työntekijän tulee ilmoittaa käynnistään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.”

Kaupalan sopimus, työehtosopimus, 19 § Tilapäinen poissaolo, 10.

”

”9. Lapsettomuushoidot ja adoptioneuvonta

Työntekijä on oikeutettu palkattomaan poissaoloon käydessään lapsettomuushoitoon liittyvässä tutkimuksessa tai toimenpiteessä tai adoptioneuvonnassa, mikäli käynti on järjestetty tarpeetonta työajan menetystä välttämällä. Työntekijän tulee ilmoittaa käynnistään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.”

Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palveluita koskeva työehtosopimus, 24 § Tilapäinen poissaolo, 9.

”

“If an employee’s minor child dies or is stillborn (at gestational week 22 or later), the employee is entitled to four (4) weeks of consecutive paid bereavement leave, starting from the date of the child’s death. This right also applies to an employee who has acted as the child’s guardian or whose guardianship was about to begin. The right to bereavement leave also covers another child living in the family, such as a partner’s child.

If the employee is on a probationary period, the probationary period may be extended in the same manner as in the case of sick leave. Upon request, the employee must provide the necessary documentation.”

Siili Solutions, paikalliset käytännöt, suruvapaa lapsensa menettäneille vanhemmille

Selvityksessä mukana olevat työehtosopimukset

Sopimuksen nimi vertailussa	Sopimuksen virallinen nimi	Voimassaolo	Verkko-osoite
Kunta-alan yleinen KVTES	Kunta-alan yleinen virka- ja työehtosopimus Kunta-alan sopimukset (KVTES, TS, TTES, SOTE, OVTES, LS)	1.5.2025–29.2.2028 (edellinen 1.5.2022 - 30.4.2025)	Uusi: https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2025-2028 Edellinen: https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2022-2025
Valtion virka- ja työehtosopimus	Valtion virka- ja työehtosopimus	1.3.2025–29.2.2028 (edellinen 1.3.2023–28.2.2025)	Uusi: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-405-9 Edellinen: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-270-3
Hyvinvointialueiden työehtosopimus	Hyvinvointialan yleinen virka- ja työehtosopimus HYVTES	1.5.2025–29.2.2028 (edellinen 1.3.2023–30.4.2025)	Uusi: https://www.kt.fi/sopimukset/hyvtes Edellinen: https://www.kt.fi/sopimukset/hyvtes/2023-2025
Yliopistot	Yliopistojen yleinen työehtosopimus	21.5.2025–31.3.2028 (edellinen 1.4.2023–31.3.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2021/5
Kaupan alan työehtosopimus	Kaupan alan työehtosopimus	1.2.2025–31.1.2028 (edellinen 1.2.2023–31.1.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2022/16
Teknoliateollisuus, työntekijät	Työehtosopimus, teknoliateollisuuden työntekijät	22.2.2025 - 30.11.2027 (edellinen 6.2.2023–30.11.2024)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2022/3
Teknoliateollisuus, ylemmät toimihenkilöt	Teknoliateollisuuden ylempien toimihenkilöiden työehtosopimus	8.4.2025 - 30.11.2027 (Edellinen 15.2.2023 - 30.11.2024)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2022/5
Teknoliateollisuus, toimihenkilöt	Työehtosopimus, teknoliateollisuuden toimihenkilöt	24.2.2025 - 30.11.2027 (edellinen 15.2.2023–30.11.2024)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2022/4

Rahoitusala	Rahoitusalan työehtosopimus	28.3.2025 - 29.2.2028 (edellinen 9.3.2023 – 28.2.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2024/6
Vakuutusala	Vakuutusalan työehtoja palkkasopimukset	1.2.2025 - 31.1.2028 (edellinen 24.3.2023 – 31.1.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2023/7
Henkilöstöala	Henkilöstöalan työehtosopimus	30.4.2025 - 29.2.2028 (edellinen 20.3.2023– 28.2.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2002/75
Kemian ala, toimihenkilöt	Kemianalan toimihenkilösopimus	24.2.2025–31.12.2027 (edellinen 7.2.2023- 31.12.2024)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2012/33
Kiinteistöpalveluala, työntekijät	Kiinteistöpalvelualan työntekijöitä koskeva työehtosopimus	1.4.2025–31.3.2028 (edellinen 1.3.2023- 31.3.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2014/3
Rakennusala, työntekijät	Rakennusalan työehtosopimus	1.3.2025–29.2.2028 (edellinen 1.3.2023- 28.2.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2011/26
Matkailu- ravintola- ja vapaa-ajan palvelut, työntekijät	Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palvelut - työntekijät	1.4.2025-31.3.2028 (edellinen 1.4.2023- 31.3.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2010/13
Yksityinen sosiaalipalveluala	Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimus	1.1.2026 - 30.4.2028 (edellinen 1.5.2023 - 31.12.2025)	https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehtosopimukset/2020/19

